

Programma

t/m 28 aug

Tentoonstelling over culturele verschillen binnen de bevolking van Arnhem

28 augustus

Stadswandeling in het kader van **Bloei van de Bovenbeekstraat**. Start 13.30 uur bij Watermolen.

Prijs: fl. 5,- p.p. incl. consumptie

31 augustus

Wandelcafé

Lezing over Meinerswijk in De Watermolen en wandeling door Meinerswijk. Lezing: 11.00 uur, aansluitend start van de wandeling. Deelname gratis

t/m 28 september

Doe het zelf...milieubewust

Een tentoonstelling die de doe het zelf helpt een goede materiaalkeuze te maken.

30 september t/m 12 oktober

Vlinders

Tentoonstelling als illustratie bij de Stadsdierendag over het wel en wee van vlinders

5 oktober

Stadsdierendag

Lezingen, exposities en informatie over alle dieren die in de stad voorkomen.

Voor meer informatie: Bezoekerscentrum De Watermolen, Zijpendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem, tel. 026 4450660.

Openingstijden: di t/m vrij 9.30 tot 16.30 uur, za en zo 12.30 tot 16.30 uur.

Toegang gratis.

In De Watermolen zijn naast natuurboeken, diverse kaarten en plattegronden van Gelderse gebieden te koop.

In verband met het grote aanbod zijn de programma's van Sonsbeek Art & Design en Wandelen met de boswachter verhuisd naar pagina 23.

Colofon

Uitgave: Vereniging Vrienden van Sonsbeek

Redactie: Leslie Leijenhorst

Rina Kraaijestein

Vormgeving: Leslie Leijenhorst, Arnhem

Druk: Datadruk Arnhem

Foto voorpagina:

Medewerking: Joop Morsink, Oosterbeek

Redactie-adres:

Onstweddestraat 5

6835 BW Arnhem

telefoon/fax: 026 3231904

(bgg. tel.: 026 4425083, fax: 026 4423729, e-mail: lesliele@pi.net - Leslie Leijenhorst)

VERENIGING
Vrienden
van
Sonsbeek

ZIJPENDAALESEWEG 24A
6814 CL ARNHEM
TEL: 026 4450660

INFOBULLETIN

ZOMER 1997

jaargang 9, nummer 1

LEDENWERFACTIE: SONSBEEK REKENT OP ZIJN VRIENDEN

De Vereniging Vrienden van Sonsbeek heeft veel voor de parken gedaan: bollen gepoot, meegedacht bij het opstellen van het beheerplan, een idee uitgewerkt om de oude moestuin in ere te herstellen, een afstudeeropdracht gegeven aan een studente van een toeristische opleiding, wandelingen en lezingen georganiseerd.

PRACHTIGE FOLDERS

Onze activiteiten worden gefinancierd uit de contributies. Hoe meer leden er zijn, des te meer we kunnen doen. Ook na het jaar 2000 moet Sonsbeek een lustoord blijven. Naast Sonsbeek zullen ook Zijpendaal en Gulden Bodem het letterlijk van hun Vrienden moeten hebben. Om haar taak als klankbord voor de bezoekers waar te maken, zal de Vereniging veel leden moeten tellen. Daarom gaan we door met de ledenwerfactie. We rekenen vooral op onze leden. We zullen wijkverenigingen en buurtkranten vragen hun leden en lezers op te roepen lid van onze vereniging te worden. Daarbij kunnen ze gebruik maken van onze aanmeldingskaarten. Ook andere verenigingen zullen worden benaderd. Over twee jaar bestaan we tien jaar. U kunt de vereniging een cadeautje geven door minstens twee nieuwe leden aan te melden. Dat is dan tevens een cadeau aan het jubilerende park, dat in een grote sterke vriendenvereniging een goede verdediger van zijn belangen heeft.

BOEKJE VOOR TWEE LEDEN

Het boekje ODE AAN SONSBEEK is uit. Leden die twee of meer nieuwe leden aanbrengen, krijgen dit boekje cadeau. We hebben de actie als motto meegegeven: Sonsbeek bijna te mooi om waar te zijn. Wie Sonsbeek oppervlakkig bekijkt, krijgt het idee dat het prima gaat. Bij nadere beschouwing valt op, dat er nog heel wat te doen valt. Veel Arnhemmers realiseren zich niet bevoorrecht te zijn met zo'n schitterend park midden in de stad.

Folders en kaarten kunt u op vele plaatsen krijgen: De Watermolen, het kantoor van de Stichting Sonsbeek 100 jaar Stadspark, de Gemeentebibliotheek, het Gemeentelijk Informatiecentrum, gemeentelijke kantoren, horecagelegenheden in en om de parken. De laatste maanden hebben zich veel nieuwe leden aangemeld. Toch zijn er meer nodig. Sonsbeek heeft ons nodig!

→ RK

INFOBULLETIN is een uitgave van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek. Het komt vier keer per jaar uit. Het wordt gratis toegezonden aan de leden. De Vereniging Vrienden van Sonsbeek is een klankbord voor de bezoekers van de monumentale parken en de gemeente Arnhem (de eigenares van de parken). Ze stelt zich ten doel daadwerkelijk mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem. Het lidmaatschap voor particulieren bedraagt minimaal f 25,- per jaar, voor verenigingen minimaal f 75,- en voor bedrijven minimaal f 100,-. Secretariaatsadres: Zijpendalseweg 24a, 6814 CL Arnhem, bankrekeningnr. ABN AMRO 40 63 33 505.

IN DIT NUMMER

LEDENWERFACTIE

We hebben sinds het begin van de actie al flink wat leden kunnen inschrijven. Maar we hebben er meer nodig.

VAN DE VOORZITTER

Jan Vierdag licht een tipje van de sluier op over de in het verschiep liggende activiteiten van onze vereniging.

INTERVIEW

Jaap Smits is vice-voorzitter van en trainer bij de Kynologen Club Arnhem. Hij is één van de organisatoren van de 'Hondse dag' die onze vereniging in samenwerking met MOW en KCA op 24 augustus a.s. in park Gulden Bodem zal houden. Rina Kraaijestein sprak met hem over honden en hun bazen en over het nut van een goede opvoeding voor de honden.

ACTIVITEITEN VVS

Houd uw agenda gereed. Op 24 augustus een Hondse Dag in Gulden Bodem, 31 augustus een dag voor 40 rolstoelers met begeleiders in samenwerking met stichting De Zonnebloem, 1 oktober extra ledenvergadering over plannen in Sonsbeek en eind oktober gaan we weer bollen poten.

SONSBEEK ART & DESIGN

Leslie Leijenhorst bekeek het werk van Marc Chagall in de Witte Villa.

STICHTING SONSBEEK 100 JAAR STADSPARK

De Stichting is hard aan het werk. Het eerste tastbare bewijs ligt inmiddels in de winkel: het boekje ODE AAN SONSBEEK.

STAPJES

Leslie Leijenhorst keek naar de werkzaamheden in het park. De inspanningen van George Borgman en zijn mensen worden zienderogen zichtbaarder.

OP DE BANK

'Onze' bank is terug in Sonsbeek. Hij ziet er weer prachtig uit. Leslie zat samen met Margiana Mijts, een van de uitbaters van De Palatijn, op de bank en stelde zijn bekende vragen

Feuilleton

BENNO, DE MOLENAARSLEERLING

Molenaarsleerling Benno brengt deze keer een bezoek aan de oliemolen. Hij komt er bijna doof vandaan. Ook maalt hij tabak fijn voor snuiftabak. In onze volgende aflevering leert hij hoe de snuiftabak wordt vervaardigd.

PROGRAMMA'S

Zoals gewoonlijk vindt u op de achterpagina het programma van de Watermolen. Het programma van Sonsbeek Art & Design en de wandelingen met de boswachter staan op pag. 23. Ook de wandelingen, rondleidingen en andere activiteiten van het IVN zullen voortaan in het INFOBULLETIN worden vermeld.

VAN DE VOORZITTER

Interview

Het bestuur van de gemeente Arnhem is bezig om de toekomst van Arnhem over 15 à 20 jaar te verkennen en een visie daarop te ontwikkelen. Tal van inhoudelijke vragen komen daarbij aan de orde. In de toekomst wordt de positie van de grote stad in Europa belangrijker. Het is een goede zaak dat het gemeentebestuur zich daarvan bewust is.

Arnhem is begiftigd met een groot aantal natuurlijke talenten: het omringende groen en de parken, in het bijzonder onze drie parken (Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem). Deze talenten zijn ook van zeer groot economisch belang voor onze stad (vestigingsfactor voor handel, high-tech, media en communicatie, toerisme, zorgsector, dienstverlening).

Door behoud en versterking van deze talenten zal Arnhem zich ontwikkelen tot een stad met allure. Goed onderhoud en investeren in groen en parken is ook van groot economisch belang voor de stad en van een geheel andere orde dan het omvormen van delen van Sonsbeek tot parkeerplaats. Deze suggestie horen we de laatste maanden maar al te vaak.

De Vereniging Vrienden van Sonsbeek zal dit nooit toestaan!

In het kader van verbetering en verfraaiing van Sonsbeek is een aantal ontwerpen gemaakt met als thema 'Jansbeek, stromende ader van Sonsbeek en de stad Arnhem'. Deze ontwerpen zijn door Copijn Utrecht Tuin- en Landschapssarchitecten in nauw overleg met de gemeente Arnhem (dienst MOW) en de Stichting Sonsbeek 100 jaar Stadspark (prof. Dr. Ir. F. Maas) tot stand gekomen. In de periode voorafgaand aan het eeuwfeest in 1999 wordt getracht om de uitvoering van deze voorstellen middels subsidies en sponsoring te realiseren.

Deze ontwerpvoorstellen voor verbetering en verfraaiing van Sonsbeek zijn niet alleen gemaakt om het park, maar ook om de hele stad een grote impuls geven. De Jansbeek fungeert als rode draad in het park. De vijvers, beek en sprengen, en watervallen en cascades maken het water in al z'n sferen en verschijningsvormen tot de levensader van het park. Wat zou het een verrijking voor de stad zijn als deze beek, die nu onder de stad naar de Rijn loopt weer naar boven wordt gehaald. Arnhem wordt dan weer een echte waterstad.

Woensdagavond 1 oktober a.s. zal in bezoekerscentrum De Watermolen dit beslist tot de verbeelding sprekende plan door mevrouw Els van Outvorst aan u worden gepresenteerd. Ik hoop dat u net zo zult genieten bij de eerste presentatie aan het Stichtingsbestuur als ik en hoop velen van u te mogen begroeten.

Jan Vierdag, voorzitter

Jaap Smits, vice-voorzitter KCA: "Een hond wil zich graag goed gedragen. Begin daarom zo vroeg mogelijk met opvoeden."

Jaap Smits is vice-voorzitter, coördinator cursussen en hoofdinstructeur van de Kynologen Club Arnhem. Hij is tevens de inspiratiebron voor de 'Hondse dag' in Gulden Bodem op 24 augustus a.s. In zijn leven nemen honden een belangrijke plaats in. Gelukkig voor hem is de rest van het gezin (vrouw en zoon) net zo geïnteresseerd. Ook zij hebben ieder hun eigen hond. Rina Kraaijestein sprak met Jaap Smits.

Doel Kynologen Club Arnhem

Je bent bestuurslid van de Kynologen Club Arnhem. Wat is de doelstelling van de KCA?

"De eigenlijke doelstelling is het kweken van rashonden. Verder willen we mensen op hun verzoek adviseren bij de aanschaf van een hond; langharig, kortharig, reu, teef, enz. Uiteindelijk neem je een hond voor de duur van zijn leven in huis op. Het is dan van groot belang dat hond en baas bij elkaar passen. Door middel van de cursussen proberen we een sociaal gedrag te ontwikkelen waar zowel de hond als de baas voordeel van hebben."

Kan iedere hondeneigenaar lid worden van de KCA of wordt eerst gekeken of ze goed met honden kunnen omgaan?

"We passen geen selectie toe bij de toelating. We maken wel een babbeltje met de mensen. We vragen of ze bepaalde problemen hebben met hun hond of welke andere reden ze hebben om zich bij ons aan te melden. Heel veel mensen worden door fokkers en dierenartsen met hun puppy naar de KCA gestuurd. Daar zijn we blij mee, want we hebben door de jaren heen de ervaring opgedaan dat hoe eerder je de mensen leert de hond op te voeden des te minder je later met bijters te doen krijgt. Die zitten dan al op het goede pad. Daarnaast heb je mensen die denken het zelf wel te kunnen en na een jaar vastlopen. Die proberen we zodanig te helpen dat de hond zich weer goed kan gedragen, een reële baas krijgt en er weer een goede verstandhouding tussen hond en baas komt."

Wat is het doel dat jullie daarmee nastreven?

"Het voorkomen van fouten. En met fouten bedoelen wij dat de hond geen gedrag aanleert, dat wij niet willen. Dat kan ook het tegengaan van natuurlijk gedrag zijn. Een hond heeft van nature de neiging overal zijn geurvlaggen uit te zetten. Dat willen wij niet. Om dat te bereiken moeten we hem als pup al leren waar hij wel zijn behoefte mag doen en hem een beloning te geven als hij zich daaraan houdt."

Vindt een hond het leuk om opgevoed te worden?

"Een hond is een roedeldier, die wil een leider hebben. Voor een huishond is dat de vertrouwde mens bij wie hij goed kan doen. Hij wil zich graag goed gedragen omdat hij weet dat daar een beloning op volgt."

Wat kunnen mensen bij jullie leren?

"Erg veel. Bijna iedere dag is er wat bij ons te leren. Maandags hebben wij 'ringtraining'. De mensen leren dan hoe ze hun hond moeten 'voorbrennen'. Voorbrengen doe je bij een exterieurkeuring. Hoe zet je hem in de stand die bij zijn ras past.

Dinsdag hebben wij gedrags- en gehoorzaamheidstraining op landelijk niveau en daarnaast de theorielessen KK 1 en KK 2, (KK = Kynologische Kennis). Dat is de basisopleiding voor instructeurs, exterieur keurmeester en voor mensen die meer liefhebberij in honden hebben. Dat gaat over het wezen van de hond. Ze krijgen les in anatomie, fysiologie, erfelijkheidsleer, rassenkennis, exterieur- en bewegingsleer, voedingsleer. Zuiver theoretische hondenkennis.

Vrijdagsavonds is er een cursus gehoorzaamheid.

Op zaterdag is er 's morgens een cursus elementaire gehoorzaamheid en 's middags zijn er behendigheids cursussen met allerlei hindernissen en Flyball. Dat is teamsport. Een voorbeeld: Op een baan van 18,5 meter staan vier hindernissen, die de hond zelfstandig moet kunnen overwinnen. Eerst heen en dan terug. Daaraan doen vier honden mee die achter elkaar als een soort estafette die baan heen en weer afleggen. Dat gaat heel snel want ze zijn in 22 tot 24 seconden klaar."

Cursus gehoorzaamheid puppies. Wat moet ik me daarbij voorstellen?

"Opvolgen van bevelen als zitten en liggen, maar heel specifiek het komen. Als de baas roept, moet een hond daar direct op reageren. Daarnaast het aanleren van sociaal gedrag met andere honden. Ze mogen met elkaar spelen maar niet vechten. En verder de basisoefeningen die in de vervolgcursussen gehoorzaamheid steeds terugkomen. Puppies verkeren nog in de inprentingsfase. Als daar alles goed loopt, heb je er later geen moeite meer mee."

Men zegt altijd dat honden maar naar één baas willen luisteren.

Klopt dat. Zo ja, moet dan alleen die ene baas altijd met de opvoeding bezig zijn en dus cursussen volgen?

"Dat verschilt per ras. Over het algemeen hebben honden gevoel voor hiërarchie. Ze luisteren alleen naar min of meer volwassen personen. Kleine kinderen zien ze als wezens van hun eigen niveau. Maar als kinderen eenmaal een jaar of twaalf, dertien zijn, dan lukt het wel. Als een stel een hond heeft, raden we altijd aan dat degene naar wie de hond het minst luistert op cursus komt. Die leren we de basisvaardigheden aan en bovendien leren we ze dat thuis (zeker als de hond nog erg jong is) altijd dezelfde kommando's worden gebruikt. Een hond kan er geen wijs uit als de een zegt: ga liggen en de ander zegt: af.

We hebben er geen bezwaar tegen als de partner van de cursist meekomt, mits de hond er niet door wordt afgeleid. We zeggen altijd probeer mee te krijgen wat er geleerd wordt, dan kun je thuis samen oefenen."

Waar oefenen jullie?

"We hebben een oefenterrein van bijna anderhalve hectare vlakbij de waterzuiveringsinstallatie aan de Drielsedijk en trainen altijd buiten. Weer of geen weer. Zelfs bij hondenweer. Er is een behoorlijke kantine bij het oefenterrein dus degenen die meekomen kunnen bij

slecht weer binnenzitten. Daar worden ook de theorielessen gegeven."

Is het voor buitenstaanders mogelijk om de komen kijken?

"Ja. Je kunt het weliswaar niet vanaf de weg zien maar iedereen kan op het terrein komen. Als iemand vragen heeft en zich van tevoren even aanmeldt, proberen wij ervoor te zorgen dat er een instructeur aanwezig is om informatie te geven."

Kunnen alleen leden van de KCA de cursussen volgen of mogen buitenstaanders ook meedoen?

"De twee vier opeenvolgende gehoorzaamheidstrainingen, Puppy, A en B -diploma en V.E.G. zijn niet gekoppeld aan het lidmaatschap. Wie ze met goed gevolg heeft doorlopen krijgt de erbij behorende diploma's. Als mensen daarmee tevreden zijn, heeft het voor hen en voor ons geen zin dat ze voor de tijdsduur van de cursussen lid worden. We zouden dan een enorm verloop in het ledenbestand krijgen. Voor de vervolgcursussen, die op landelijk niveau liggen, is het lidmaatschap verplicht. Voor deelname aan wedstrijden wordt het lidmaatschap van een kynologenclub geëist."

Jullie zijn een onderdeel van een landelijke vereniging?

"Ja, we zijn aangesloten bij de Raad van Beheer, de landelijk overkoepelende organisatie op hondengebied. Zij geeft de algemene regels. Het opstellen van wedstrijdreglementen ligt in handen van de Nederlandse Kennelclub Cynophilia. Cynophilia heeft samen met de NIMROD (de voorloper van de Nederlandse Jagersvereniging) de Raad van Beheer opgericht."

Doet de KCA ook aan jachthondentrainingen?

"Nee. We hebben onze handen vol aan de cursussen die we nu geven. Zelf ben ik met mijn hond wel lid van de jachthondenvereniging. Maar uiteindelijk berust ook de training van jachthonden op dezelfde basis als alle hondentrainingen en dat is gehoorzaamheid. De mens heeft eeuwen geleden de hond gedomesticeerd vanwege zijn specifieke eigenschappen voor de jacht. Daaraan hebben we ook een groot deel van de honderrassen te danken omdat iedere vorm van jacht andere eigenschappen bij de hond vereist. Maar als ik daarover ga vertellen dan wordt het verhaal te lang."

Wat willen jullie met de KCA bereiken?

"Dat de mensen leren zich niet alleen aan de mensenregels te houden maar ook rekening gaan houden met de gedragsnormen voor honden. Voor hond en mens is het immers het beste dat het voor iedereen plezierig blijft. Een goed opgevoede hond geeft geen overlast. Aan de andere kant moet het voor de honden wel mogelijk zijn zichzelf te blijven. We proberen samen met de gemeente Arnhem dit begrip te kweken. Ik ben ervan overtuigd dat de hondendag in Gulden Bodem aan dit streven zal bijdragen.

Er zijn delen in de stad en in de parken waar het niet gewenst is om honden onaangeliend te laten lopen. Die maatregelen worden door sommige hondeneigenaren (gelukkig lang niet allemaal) als hondenpesterij gezien. Dat is niet zo. Maar daar waar honden wel los mogen lopen, moeten anderen weer niet zeuren."

Kunnen honden op elke plek onaangelynd worden uitgelaten?

“Nee. Een hond is van oorsprong een jager. Hij zal altijd reageren op onverwachte situaties. Dat kan van alles zijn. Hij kan een kat tegenkomen of aan de overkant van de straat een andere hond zien. En, om bij Sonsbeek en de andere monumentale parken te blijven, in opvliegend waterwild zal hij altijd een prooi zien. Dat hoeft niet op agressie te duiden. Een hond heeft er plezier in ergens achteraan te rennen. Maar op die plaats kun je het niet gebruiken.”

Als je in de etalage van een dierenwinkel jonge hondjes ziet spelen, krijg je bijna onwillekeurig de neiging er eentje mee te nemen. Op zo'n moment denk je er niet aan dat het dier regelmatig uitgelaten moet worden, dat het groter wordt, dat je er tijd aan moet besteden. Voor je de winkel binnengaat, heb je je dat wel gerealiseerd en loop je door. Toch denk ik dat, vooral als er kinderen bij zijn, op die manier heel wat dieren worden aangeschaft. Ze zitten niet voor niets in de etalage. Worden honden te lichtvaardig en op verkeerde gronden gekocht?

“Ja, maar gelukkig gebeurt dat steeds minder. Net zoals je zegt, men raakt vertederd en het kind wil het zo graag. Het gebeurt echter hoe langer hoe meer dat mensen vooraf bij ons komen informeren welke hond voor hen het beste is. Dierenartsen en fokkers wijzen op de consequenties. Asiels en dierenhandelaren, de goede niet te na gesproken, doen dat veel minder, die willen de dieren zo gauw mogelijk kwijt. Daarom raad ik ook altijd aan om een hond te kopen, die gefokt is in een goede kennel. Natuurlijk zijn er heel lieve bastaards. Maar bij een rashond zijn de raskenmerken bekend. Als je die kent, is het beter mogelijk een goede keus te maken en er de opvoeding op af te stemmen. Bovendien, als je er meer moeite voor moet doen, zul je niet zo gauw tot een impulsieve koop overgaan.”

Een hond is vaak een cadeautje voor de kinderen. Is een goed opgevoede hond altijd te vertrouwen met kleine kinderen?

“Ook een goed opgevoede hond is nooit te vertrouwen met kinderen. Beter gezegd: kleine kinderen zijn niet altijd te vertrouwen bij honden. Ook niet als hond en kind goed zijn opgevoed. Een klein kind heeft geen overzicht van de situatie. Het kan niet bedenken wat je wel of niet met een dier kan doen. Een hond kan niet zeggen: schei uit. Zijn middelen zijn beperkt. Hij kan likken, grommen, blaffen, bijten of weglopen. Meer niet. Als een kind met de hond wil spelen op een manier die hij niet wil en hij kan niet weglopen zal hij eerst gaan grommen en als dat niet helpt, ja dan zal hij bijten. En hondenkaken zijn heel sterk.”

Vreemd is dat, want mensen en honden zijn toch al eeuwenlang huisgenoten?

“Honden zijn weliswaar al eeuwenlang huisdieren maar in vroeger tijden werden ze niet voor het plezier gehouden. De dieren moesten werken. Ze werden vooral bij de jacht ingezet en dienden als waakhond.

Bij die functies wordt geappelleerd aan hun jachtinstinct. Een hond die deelneemt aan de jacht luistert perfect naar de bij de jacht horende bevelen. Maar als hij in het park een opvliegende eend ziet, dan komt zijn instinct naar boven en gaat hij er achteraan. Een hond blijft een hond en daar heeft hij recht op. Het is geen mens. Hij kan niet nadenken, alleen reageren. Hij haalt wel de krant voor je

maar voorlezen doet-ie echt niet.”

Toch kennen mensen allerlei menselijke karaktertrekken aan hun dieren toe. Hoe vaak hoor je niet: mijn hond is zo verstandig, die leijkt altijd uit bij het oversteken, of, hij laat zich nooit van zijn stuk brengen, wat er ook gebeurt.

“De enige honden, die dat doen zijn de blindengeleide honden. Die zijn daar langdurig intensief op getraind door deskundigen. Zo'n training kan een amateur zijn hond niet geven. Het is daarom ook niet verstandig om met een hond te gaan wandelen die te groot of te sterk is. Als hij eenmaal aan het rennen slaat, wordt je meegetrokken.”

Het is voor honden verschrikkelijk om alleen thuis te zijn?

“Klopt. Een hond is een roedeldier. Die kan slecht alleen zijn. Met z'n tweeën zullen honden het langer zonder mensen uithouden dan alleen. Maar als mensen een tweede hond aanschaffen opdat ze zelf wat anders kunnen gaan doen, dan raad ik ze aan maar helemaal geen hond te nemen.”

Kennissen van mijn ouders hadden een hondje met heel veel haar op zijn kop. Dat beestje kreeg een haarspeldje in het bovenhaar om zijn oogjes vrij te maken. Is dat niet overdreven. Zijn die haren niet juist bestemd om de ogen te beschermen?

“Nee en ja. Er wordt veel gefokt op het exterieur, het uiterlijk. Zo'n beestje kan echt niets zien door al dat haar. Soms kan haar bescherming aan de ogen bieden. De schapendoes heeft wel beschermend haar voor zijn ogen hangen. Maar dat is niet zo dik dat het hem het gezicht ontnemt. Dat fokken op exterieur leidt soms tot heel extreme vormen. Honden die praktisch geen neus meer hebben of ogen die zodanig uitpuilen dat je bang bent dat ze uit hun veel te ondiepe kassen zullen rollen.”

Hoe zit het met geschoren poedels?

“Ook hier wordt weer overdreven. Vroeger was er een praktische reden om een poedel te scheren. De hond moest zwemmen. Poedels hebben een dikke vacht. Dat belemmert het zwemmen.. Waar het haar geen bescherming hoefde te bieden, werd het afgeschoren. Vroeger liet men b.v. het haar om de voetjes zitten. Nu wil men op de shows laten zien dat het dier 'droge' voetjes heeft en worden ze kaal geschoren. Het scheren van de poedels is dus niet meer functioneel en wordt alleen gedaan om goed op een hondenshow naar voren te komen.”

Wat is het nut van een hondenshow?

“Hondenshows kunnen heel nuttig zijn mits er niet gekeurd wordt op de extreme exterieurs. Als honden worden gekeurd op hun rasstandaard kunnen shows bijdragen tot de juiste verzorging. Jachthonden moeten zich goed kunnen bewegen in het veld en mogen daarom niet te vadsig zijn. Doordat men de honden laat keuren, verdiept men zich in de beste behandeling voor de dieren. Slechte verzorging komt tijdens de keuring onherroepelijk aan het licht.”

Voor de show worden de honden gesoigneerd. Waarom?

“Een hond heeft een ondervacht voor de warmte. De bovenvacht moet stug zijn om goed door het veld te gaan. Onze honden zijn meestal binnen en liggen 's winters lekker achter de kachel. Die vacht verliest daardoor het nut van de stugheid en wordt (te) zacht. Als je er nu wat krijgt doorheen doet, lijkt het of hij stug is. Dat kan schelen bij de beoordeling. De uitsluitend op exterieur gekweekte honden zijn er mee gediend

zo goed mogelijk geshampooed en geborsteld te zijn.”

Is een 'Hondse dag' zoals onze vereniging samen met de KCA en MOW in Gulden Bodem gaan houden naar jouw mening nuttig?
 “Zeker. Het helpt, zoals ik al zei mee om meer begrip te kweken voor de honden, zowel bij de bazen als bij degenen die geen hond (willen) hebben. We willen laten zien, dat een hond zich beter gedraagt naarmate zijn eigenaar meer tijd en zorg aan hem besteedt. Uit onze demonstraties blijkt hoeveel plezier hondeneigenaars kunnen beleven aan opvoeding. Bovendien kan de gemeente aantonen dat b.v. aanlijnen geen pesten is maar ook in het belang van de hond kan zijn. Zo heeft iedereen en vooral de hond er voordeel van.”

Een Hondse Dag in Gulden Bodem

Zondag 24 augustus vanaf 11 uur kunt u laten zien wat u uw hond hebt geleerd, en hoe goed hij naar u luistert. De Arnhemse Kynologen Club zet die dag in Gulden Bodem op het grasveld bij het beeld van Gudmundson twee ringen uit waarin uw hond in allerlei testjes kan laten zien hoe goed hij of zij door u is opgevoed.

Uw hond hoeft geen acrobaat te zijn of ingewikkelde toeren uit te voeren (vergeet die dag Martin Gaus en zijn tv-programma Hondenmanieren even). Er worden ook geen wedstrijden gehouden. Het gaat alleen om de basisprincipes van gehoorzaamheid.

Een goed opgevoede hond bezorgt geen overlast. Opvoeden van de hond vraagt veel liefde, zorg en tijd van de baas en bazin maar de beloning is groot. Hond en baas hebben meer plezier van elkaar en je jaagt niemand tegen je in het harnas.

Gedurende de 'Hondse dag' zullen door leden van de KCA regelmatig demonstraties worden gegeven van gehoorzaamheid, behendigheid en Fly-Ball. Tussendoor is voor bezoekers mogelijkheid om met hun eigen hond mee te doen aan deze takken van hondensport.

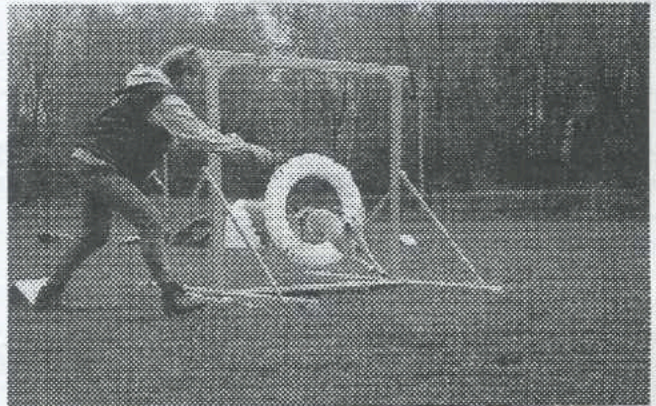
Bezoekers krijgen gelegenheid om hun eigen hond eenvoudige testjes te laten uitvoeren zoals:

30 seconden zitten en blijven zitten op 1 meter van de begeleider; 30 seconden liggen en blijven liggen op 1 meter van de begeleider; volgen met wendingen (baan is uitgezet); volgen met verleidingen (op de pionnen waarmee de baan is afgezet ligt allerlei lekkers); poot geven (met belonen van goed gedrag); bij de baas komen tussen afzetting door; voederbaktraining (positieve invloed op gedrag); totaalbeeld van de combinatie geleider/hond. Honden die deze proeven afleggen, krijgen na afloop een certificaat uitgereikt.

Opvoeden, de sleutel tot succes

Eeuwenlang zijn mens en hond al onafscheidelijk. Hondeneigenaars zijn over het algemeen echte hondenuitvoerers. Ze doen alles voor hun dier(en). Ze zorgen voor goede voeding, laten ze regelmatig uit en geven ze een vertrouwd plekje in hun huis. Toch zijn honden vaak oorzaak van ruzies. Honden die de hele dag blaffen, kunnen de burens gek maken. Jolige honden die met vuile poten vrolijk tegen voorbijgangers opspringen, kunnen ook niet altijd op enthousiasme van het slachtoffer rekenen. Dat honden van oorsprong jagers zijn, hebben veel eenden en zwanen met hun leven moeten bekopen. Tijdens de Hondse Dag kunt u informatie krijgen hoe u

veel van deze ongemakken kunt voorkomen. U kunt zich laten voorlichten over de KCA (zie ook het interview met Jaap Smits in dit nummer); MOW maakt u duidelijk waarom en in welke gebieden de hond aangeliend moet zijn en de Vereniging Vrienden van Sonsbeek zal laten zien dat lidmaatschap van de VVS heel goed gecombineerd kan worden met hondenbezit.

Cultuur en natuur in Zijpendaal

Niet alleen het kasteel ook het omliggende park van de uit 1762 stammende buitenplaats Zijpendaal is een trekpleister op zich. Op kasteel Zijpendaal heeft men dit goed begrepen. In samenwerking met het IVN heeft men drie korte wandelroutes uitgezet. Alle rond een half uur. De wandelingen zijn een mooie natuurlijke aanvulling op de rondleiding in het kasteel. Er is een algemene wandeling gericht op de architectuur van het park, een wandeling specifiek voor gezinnen rondom het kasteel en een die ook voor rolstoelgebruikers geschikt is. Elke folder geeft een korte toelichting.

Meer informatie: Huis Zijpendaal, Zijpendaalseweg 44, 6814 CL, tel. 026 3552555.

♦♦ LL

Wandeling voor rolstoelers

Zondag 31 augustus heeft een wandeling voor rolstoelers die de Vrienden in samenwerking met de Stichting de Zon-nebloem hebben georganiseerd, plaats. Veertig lichamelijk gehandicapten zijn uitgenodigd om samen met een begeleider een wandeling door Sonsbeek te maken. Dankzij het werk van George Borgman is nu een aantal paden goed berijdbaar zodat Tjada van den Eelaart en Jan Elissen een mooie route konden uitzetten.

De deelnemers worden om 11.15 uur ontvangen bij de hoofdingang van Sonsbeek aan de Apeldoornseweg. In de orangerie van kasteel Zijpendaal wordt hen koffie of thee en een versnapering aangeboden waarna ze hun tocht weer vervolgen tot het punt van uitgang. Ook niet-genodigden kunnen de tocht maken. Zij kunnen een routebeschrijving krijgen. Wel zullen zij zelf de kosten voor consumpties in een van de horecagelegenheden in of rondom Sonsbeek moeten betalen.

♦♦ RK

Gezeefde kunst van Chagall

In de Witte Villa loopt momenteel een grafiektentoonstelling van de beroemde joodse kunstenaar Marc Chagall (1887 - 1985). De expositie is een verkooptentoonstelling, aldus Stefaan Delbaere, die ook deze keer weer een fraaie expositie wist samen te stellen. Maar wat wil je met ruimtes die zich goed lenen voor het exposeren van kunst. Chagall's werk kenmerkt zich door een aantal thema's dat keer op keer terugkomt: circus, visioenachtige dieren, Oosteuropese taferelen en Russische folklore, zijn jeugdherinneringen aan Rusland en de interpretatie van het oude Testament. Onder de bijna 200 werken zijn maar enkele werken gedateerd, genummerd en gesigneerd door Chagall zelf. Dat is ook direct het vraagteken dat je bij de expositie kunt plaat-

sen. In hoeverre is werk van een kunstenaar authentiek als het werk bijvoorbeeld na zijn dood in lithografische afdruk verschijnt. Een van de mooiste voorbeelden op de tentoonstelling zijn de schetsen van glas-in-lood ramen. Chagall ontwierp deze voor een synagoge in Jeruzalem. Kleurig, fascinerend, met de bekende thematiek: dansende en vliegende figuren over het doek. Onduidelijk blijft of de kunstenaar er ooit litho's van wilde maken. Zo zijn ze niet gesigneerd. Een van de fraaiste werken is een affiche voor Mozart's opera 'Die Zauberflöte'. Daarnaast hangen er 22 'originale' litho's, werken waarbij de kunstenaar zelf bij het drukproces betrokken was, zoals vijftien titelpagina's, die de Frans-Russische kunstenaar maakte voor 'Verve' een tijdschrift over kunst en cultuur dat eind jaren dertig voor het eerst uitkwam.

De expositie loopt nog tot en met 28 september. Entree: f 12,50, Studenten, 65-plussers en groepen vanaf 10 personen f 10,=

•• LL

NIEUWS VAN DE STICHTING

ODE AAN SONSBEEK

Het eerste tastbare resultaat van het werk van de Stichting is er. Het boekje Ode aan Sonsbeek is uit. Het is een boekje geworden dat het waard is om te bezitten. Ondanks het kleine formaat bevat het veel unieke, historische foto's en andere illustraties die het boekje tot een romantisch document maken. Zelfs een folder van de vroegere theeschenkerij ontbreekt niet. De tekst is zeer gevarieerd. Gedichten en versjes, herinneringen van allerlei aard, ze geven bij elkaar een goed idee van de sfeer die het honderdjarig Sonsbeek ademt. De prijs van f 19,99 lijkt misschien wat hoog maar is wel verklaarbaar door de kleine oplage. Voor leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek hoeft de prijs geen bezwaar te zijn. De vereniging geeft een boekje cadeau aan de leden die twee of meer nieuwe leden aanbrengen. Omdat de voorraad beperkt is, moet u zich wel haasten.

Nieuwsbrief

De Stichting 100 jaar Sonsbeek geeft sinds begin mei een 'Nieuwsbrief' uit. Zij geeft daarin informatie over haar activiteiten. Intussen zijn er twee verschenen. In INFOBULLETIN zullen we steeds verslag doen over het werk van de Stichting. De Nieuwsbrief zal daarbij onze belangrijkste bron zijn.

De voornaamste taak van de Stichting is het coördineren van de jubileumviering en dat op een zodanige veelzijdige en creatieve manier te doen, dat het de hele stad Arnhem promoot. Bij de jubileumactiviteiten wordt uiteraard rekening gehouden met de opgestelde beheersvisie voor de parken.

Ter gelegenheid van de viering van het 100-jarig bestaan van Sonsbeek als stadspark moet de cultuurhistorische attractie in prima staat zijn. Gezien het belang van het park voor Arnhem zal het een intensieve facelift moeten krijgen. Dat houdt in dat er het nodige gerestaureerd moet worden en dat op diverse plaatsen vernieuwing moet plaats hebben.

Het Bestuur van de Stichting bestaat uit: Geert Janssen (voorzitter), Herman Hofman (secretaris), Piet Baselaar (penningmeester), Henk Blaauw (Heidemij) Cock van der Horst (NUON), Ad Huijsmans (ziekenhuis Rijnstate), Frans Maas (internationaal deskundige), Ayolt Talen (PTT-Telecom), Erna van de Ven (VVV) en Jan Vierdag (Vrienden van Sonsbeek).

Leden van het comité van aanbeveling zijn: H.K.H. Prinses Margriet (voorzitter), ir. M.M.U. van Dis, Antoon van Hooff, Pierre Janssen, J. Jesserun, J. Kamminga, mr. C.J.A. van Lede, Jhr. mr. A.A. Loudon, mr. P. Scholten, dr. J. Terlouw, mr. O.W.A. Baron van Verschuer, dr. P. Winsemius.

Nieuwe elementen

De Stichting heeft zich niet alleen tot doel gesteld de gemeente te ondersteunen het park in 1999 in een goede staat te presenteren, maar ook om nieuwe elementen toe te voegen. Sonsbeek is door de eeuwen ontstaan. Iedere eigenaar heeft elementen achtergelaten die karakteristiek zijn voor een bepaalde tijd. Juist die elementen, zoals de bruggen, gebouwen, follies, waterpartijen en kunst-

werken maken het park aantrekkelijker en geven een cultuurhistorische geschiedschrijving van formaat. De Stichting is gevestigd in de Huize Sonsbeek (de Witte Villa). Sonsbeek Art & Design heeft de 'Rode Salon' aan de Stichting ter beschikking gesteld. Antonie de Jong, die jarenlang de dienst MOW in het bestuur van de Vrienden vertegenwoordigde, voert het dagelijks bureau.

De gemeente is volop aan de gang het achterstallig onderhoud weg te werken. In INFOBULLETIN heeft Leslie Leijenhorst regelmatig verslag gedaan van de verbeteringen die hem zijn opgevallen. Ook in dit nummer vindt u zijn verslag.

Het Waterschap Rijn en IJssel dat sinds 1 januari van dit jaar eigenaar en beheerder van het oppervlaktewater in de parken Sonsbeek en Zijpendaal is, spant zich extra in om de noodzakelijke werkzaamheden nog in 1997 en 1998 uit te voeren zodat in het jubileumjaar 1999 de watergangen piekfijn in orde zijn.

Na overleg met het gemeentebestuur is onlangs aan het bureau Copijn te Utrecht de opdracht verstrekt om ten behoeve van de activiteiten van de Stichting en ter ondersteuning van de beheermaatregelen een 'beeldverhaal' te ontwikkelen van de water-as en alle daarbij behorende aanwezige, te restaureren en nieuw te ontwikkelen projecten. Dit beeldverhaal, nader uit te werken en per onderdeel te begroten, wordt een belangrijk document bij de fondsen- en sponsorwerving. Park Sonsbeek is vooral interessant door zijn waterhuishouding en alle objecten die daarmee samenhangen.

De wateras is zichtbaar vanaf Zijpendaal en eindigt (maar het lijkt) via Sonsbeek in de St. Jansbeek aan de Sonsbeekweg. Daarna komt de as nog even te voorschijn in de La Reystraat om onder de spoorlijn te verdwijnen. In werkelijkheid loopt de water-as ondergronds door en is via o.a. de Lauwersgracht te volgen tot aan de Rijn.

LEDENVERGADERING

Op 1 oktober a.s. om 20.15 uur vindt in bezoekers centrum De Watermolen een extra ledenvergadering plaats. Els van Outvorst van MOW zal dan het project 'Jansbeek, stromende ader van Sonsbeek en de stad Arnhem' presenteren. De Jansbeek fungeert als rode draad in het park. De vijvers, beek en sprengen, water-vallen en cascades maken het water in al zijn sferen en verschijningsvorm tot de levensader van het park.

Copijn Utrecht tuin en landschapsarchitecten hebben het project ontworpen en de voorstellen gebundeld in de vorm van een schetsboek. Dit schetsboek kunt u op 1 oktober inzien. De voorstellen zijn in nauw overleg met de Gemeente Arnhem (MOW) en de Stichting 100 jaar Sonsbeek Stadspark (prof. dr. ir. Frans Maas) tot stand gekomen.

De gekozen locaties voor de ontwerpen zijn:

* Een verbinding met 'zichtbaar' water van de vijver rond kasteel Zijpendaal naar de Spiegelvijver;

*Verbijzondering van de waterverbinding ter plaatse van de Parkweg tussen de vijver in Zijpendaal en de Grote Vijver van Sonsbeek;

*Op een passende plek aan de Grote vijver een eigen tijdse vervanging aanbrengen voor het op te heffen eendenvoerplaatsje;

* Een nieuwe vorm voor het concertpodium in het water nabij de boerderij aan de Parkweg;

*Vormgeven van de entree van Sonsbeek aan de stadszijde, waar het raakpunt van de beek met de stad ligt.

Het belooft een zeer interessante avond te worden. We rekenen dus op uw komst. Els van Outvorst zal dan ook het bollenpootplan laten zien, dat MOW heeft opgesteld. Aanvankelijk was het de bedoeling dat de Vrienden de kosten zouden dragen. Om het plan uit te voeren, moeten echter zoveel bollen worden gekocht dat het aankoopbedrag onze financiële mogelijkheden te boven gaat. We zoeken daarom sponsors. Heeft iemand een idee?

◆ Rina Kraaijestein

STAPJES

Ook het afgelopen kwartaal is de afdeling Bossen en Parken van MOW weer met man en macht in de weer geweest om aan het aangezicht van de monumentale parken te verfrazaien.

Naast het reguliere onderhoud als het opsnoeien van de paden in de parken, het onderhoud van de prullenbakken, het opruimen in de parken en het gazonbeheer (minimaal één keer per week maaien) zijn er tal van werkzaamheden verricht die de oplettende wandelaar wel zal zijn opgevallen. Meer in het oog springende zaken zijn onder meer het herinrichten van de parkeerplaats Zijpendaal en het verplanten van Hongaarse eiken alsmede het planten van een beukenhaag aan de Parkweg, het asfalteren van de paden rond de Witte Villa, het asfalteren van het pad Teerplaats naar kasteel Zijpendaal, het aanbrengen van een nieuwe splitlaag op tal van nieuwe paden, het opvullen van de randen van asfaltpaden met zand, herstel van vervallen speeltoestellen, het lieren van de omgevallen robinia bij de Spiegelvijver, het schoonmaken van het waterrad bij de Begijnenmolen, extra 'vuilronden' door de parken, mede in verband met de komst van de zomer en de Ronde Weide-concerten, het herstel van het hekwerk in verband met de koeien, herstel van de erosieschade aan de paden na de zware regelval van de afgelopen tijd, het wassen van de banken en bakken, herstel van de brug in Zijpendaal (noodherstel), verwijderden van oud parkmeubilair, en het wegmaaien van de berenklaauw langs de Zompweide.

Kortom, wederom een indrukwekkende lijst. En het is meer dan zichtbaar!

◆ LL

OP DE BANK

IN DE RUBRIEK OP DE BANK LATEN WE ELKE KEER EEN ANDERE MEER OF MINDER BEKENDE ARNHEMMER SYMBOLISCH PLAATSNEMEN OP DE DOOR DE VRIENDEN AAN HET PARK GESCHONKEN BANK. DEZE KEER PRAAT LESLIE LEIJENHORST MET MARGIANA MIJTS, EEN VAN DE UITBAATERS VAN HET NIEUWE HORECA-ETABLISSEMENT DE PALATIJN IN DE VOORMALIGE ORANGERIE VAN DE WITTE VILLA.

* *Hoe belangrijk zijn park Sonsbeek en de andere monumentale parken voor je?*

“Heel belangrijk. Het park geeft zoveel meer aan de locatie van ons bedrijf. We waren op zoek naar iets in een buurtje. Dit park beschouwen we ook als een buurtje. Ik heb het gevoel dat we hier onze ideeën over service, kwaliteit en gastheerschap in elk detail kwijt kunnen. Niet alleen het pandje eigent zich daartoe. Alles ligt in één lijn: de uitstraling van het park, dat van het pandje, het terras in natuurlijke materialen.”

* *Was de aanwezigheid van de parken voor jou van doorslaggevende aard om dit huis (in de omgeving van de parken) te kopen of in deze buurt te gaan wonen?*

“Wonen dus niet, maar een bedrijf beginnen beslist wel. Die zoekels van bomen. Een persoonlijk voordeel vind ik dat we een groot terras hebben. Zelf ben ik gek op planten. Ik heb dus allerlei kuipplanten voor om de orangerie heen aangeschaft. Op die manier kunnen we een beetje een zuidelijk sfeertje creëren. Met terracotta potten, rieten stoelen, gemalen leisteen als bodembedekking.”

* *Wat vind je de mooiste of leukste plek in de monumentale parken en waarom?*

“De waterval; die combinatie van natuur en cultuur die op sommige plaatsen zo geleidelijk aan in elkaar overloopt.”

* *Hoe vaak kom je in het park, de parken?*

“Voordat we De Palatijn opende, niet zo vaak. Ik kende het natuurlijk wel. Nu elke dag. We zijn zeven dagen per week open, vanaf tien uur 's ochtends. We blijven open zo lang het gezellig blijft. We willen ook met dagschotels beginnen. Maar de caféfunctie mag geen gevaar lopen. Dus maaltijden serveren we in principe alleen vroeg in de avond.”

* *Als je iets in het park zou mogen veranderen. Wat zou je dan doen?*

“Die verdorde rhodo's rondom de Orangerie zijn een doorn in het oog. Ik weet dat het een moeilijke plek is in verband met de ligging van de verwarmingsbuizen. Ik heb niet direct een alternatief. Ik weet niet welke heesters sterk zijn. Maar ik zou de rhodo's vervangen door sterke wintergroene struiken.”

* *Ben je lid van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek?*

“Nee, nog niet. Dat is er door de openingsperikelen nog niet van gekomen. Maar het spreekt voor zich dat we als De Palatijn lid worden van de vereniging. Het park speelt voor ons bedrijf zo'n dominante rol. Kan ik aan jou betalen?”

BENNO, LEERLING OP DE ST. AGNIETEN BEGIJNEN-WATERMOLEN IN HET DAL VAN DE JANSBEEK

door Joop Morsink

Hoofdstuk 8

DE OLIEMOLEN EN SNUIFTABAK

De oliemolen van Hendrik Pauwels ligt naast de grote wijer. Uit de verte biedt de molen op deze zonnige zomerdag een vredig tafereel. Een toom kippen pikt in de grond rond een kleine stromijt. Een oude hond ligt languit in het stro en neemt niet eens de moeite om naar de bezoeker te blaffen. Op het erf is geen levend wezen te bespeuren. Maar een oorverdovend lawaai komt Benno tegemoet als hij het erf oploopt. In de molen duurt het even voor zijn ogen aan het schemerlicht gewend zijn. Het schaarse licht komt van twee olielampen die aan de zolder hangen. Een penetrante lucht van half bewerkte produkten en het overal aan vastgekoekte afval maakt het voor een buitenstaander als Benno bijna onmogelijk lang in de oliemolen te vertoeven.

Niet een van de knechts heeft Benno zien binnenkomen. Zo kan hij een tijdje ongestoord en op zijn gemak het spookachtige schouwspel bekijken. Er heerst een grote bedrijvigheid. De twee witgeschilderde kantstenen draaien regelmatig in het rond en pletten het oliehoudende zaad. De steenknecht schept water in een puntvormige vergiet. Deze is vastgemaakt aan de koningsstrijker. Het strijkhout en de koperen vergiet draaien voor de kantsteen van de koldergang in het rond waardoor het geplette oliehoudende zaad op de liggersteen wordt besproeid. Benno weet dat door het toevoegen van een kleine hoeveelheid water de olie gemakkelijker van het zaad vrij komt en dat hierdoor tevens de daarna volgende bewerkingen van het geplette zaadmeel gemakkelijker zijn uit te voeren. Een man met een slobberig vest en een vette hoed achter op zijn hoofd staat met de rug naar Benno en bedient met een zekere regelmaat de lange houten heien.

WARM GEPERST

De opperknecht warmt in de vuisterpan het oliehoudende zaadmeel op, dat daarna in een wollen zak wordt geschud en in een leren omslag gelegd. De man met het slobberige vest steekt de leren omslag, die 'haar' wordt genoemd in de lade van het heiblok en zet met stophout en losbeitel het geheel klem. Ook aan de andere kant van het heiblok wordt een haar met verwarmd zaadmeel gestoken. Nu wordt de wigvormige slagbeitel tussen de scheien geplaatst en het heien kan beginnen.

Met een ferme ruk trekt de man aan het knepeltouw. De lange hei valt met een ontzettende knal op de slag-

beitel die de twee haren tegelijk in elkaar drukt. Als een goed op elkaar ingesteld team werken de opperknecht aan de vuisterpan en de man die de heien bedient.

In een eentonig ritme beuren de nokken van de wentelas telkenmale de lange slagheij omhoog om haar vervolgens met een harde knal op de slagbeitel te laten vallen. Zo gaat de hele dag het heien door. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat is het een aaneenschakeling van oorverdovende knallen.

Bij elke knal zie je de slagbeitel dieper in het heiblok wegzakken. De druk op de twee wollen zakken met warm zaadmeel neemt toe en rijkelijk stroomt de uitgeperste olie in de koperen schalen. Na korte tijd gaat het nog maar druppelsgewijs en de man in het slobberige vest, die het aantal slagen heeft geteld, geeft een ruk aan het touw en de slagheij staat stil. Bijna gelijktijdig wordt met het ernaast hangende touw de losheij in werking gesteld. Na een paar slagen is de losbeitel naar beneden geslagen en de druk op de in elkaar geperste haren valt weg. Snel worden ze door de man uit de lade genomen en in een vloeiende beweging wordt het overblijfsel van het lijnzaad, de lijnkoeken, uit de wollen zak geschud. De opperknecht staat alweer klaar met twee volle zakken en het hele proces kan van voren af aan beginnen.

Gespannen, zonder tijd om op te kijken, gaan de eentonige handelingen aan de heistelling voort. Het lijkt Benno verschrikkelijk om zo opgejaagd te moeten werken in het donkere, stinkende en lawaaiige olieslagersbedrijf. Vooral als je weet, dat iedereen die een paar jaar in een oliemolen werkt, doof wordt door de herrie van het heien. Benno begrijpt nu wat zijn tante bedoelde, toen ze zei dat hij na zijn bezoek aan de oliemolen blij zou zijn in een korenmolen te werken. Maar helaas heeft niet iedereen de keus.

Een jongen met een grote vette pet op zijn kleine hoofd komt over een smalle trap van de graanzolder naar beneden. Hij gooit een paar turfschadden op het vuur waarboven de vuisterpan wordt verwarmd en rent over de trap terug naar de zolder.

RAAPOLIE OF BEUKENOLIE?

Benno loopt naar buiten. De frisse lucht bevalt hem beter dan de stank en het lawaai in de oliemolen.

Hij slentert de aangebouwde molenschuur binnen. Het stinkt hier weliswaar ook, maar de herrie is een stuk minder. Aan weerszijden van het middenpad is de donkere schuur in vakken verdeeld. Tussen lage houten schotten liggen de verschillende zaden, veekoeken en oliesoorten opgeslagen. Er is niemand te bekennen die hem aan olie kan helpen. Een paar kleine ratten worden door Benno's onverwachte bezoek in hun smulpartij gestoord en vluchten als betrapte dieven achter een paar fusten.

Aan het eind van de middenpad gekomen, ziet Benno Geertruit, de oliemuldersvrouw met een handpomp olie uit een gemetselde bak in een houten fust pompen. In het spongat is een grote koperen trechter met druipzak geplaatst. Als Geertruit Benno ziet aankomen veegt ze haar vette handen af aan de jutezak, zie ze als schort heeft voorgebonden. Ze pakt een stok die naast haar tegen de muur staat en strompelt op hem af. Vol energie loopt de knappe jonge vrouw, zwaar leunend op de stevige stok op Benno toe.

Nog geen week geleden heeft tante hem het verhaal van de

mooie Geertruit verteld. Het gebeurde toen ze nog een kind was. Een koe trapte haar tijdens het kalven tegen de knieschijf. Met de knieschijf is het nooit meer goed gekomen. Ze heeft daardoor een te kort stijf been. Heel haar verdere leven zal zij met een stok moeten rondstropelen.

"Dag Benno, kom je olie halen?2, roept Geertruit luid. Zij is gewend haar stem uit te zetten omdat haar twintig jaar oudere man stokdoof is door zijn werk in de oliemolen. Zijn doofheid heeft hem achterdochtig gemaakt. Daarom houdt hij de boerenknechten nauwkeurig in de gaten als ze met elkaar praten en naar zijn jonge, knappe vrouw kijken. "Ja vrouw Pauwels, vijf kan brandolie en een kan spijsolie," zegt Benno en zet de twee kruiken voorzichtig op de lemen vloer.

Zet die grote kruik maar bij de fust in de hoek. Ik kan niet zo goed dragen, het gaat steeds slechter met mijn been. Verlegen doet Benno wat zij vraagt.

Geertruit pakt de maatkan en de trechter, ze meet vijf kan brandolie af en giet die in de kruik. Zo jullie hebben in ieder geval weer genoeg olie om de snotmeuzen in de Begijnenmolen te laten branden, schreeuwt Geertruit.

Ze gaat naar het achtergedeelte van de schuur. Voorzichtig volgt Benno haar over het glibberige pad met de kleine stenen kruik in de hand.

"Kijk, hier heb ik nog fijne zuivere raapolie." Heel lekker om pannenkoek mee te bakken. Of moet het beukenolie zijn Benno? "

Niet wetende wat hij moet kiezen, zegt hij aarzelend: "Ik moet van tante goede spijsolie meebrengen."

"Wat zeg je Benno? Praat eens harder. Ik versta je niet!"

Verschrikt schreeuwt hij tegen haar: "Goede spijsolie!"

"Dan krijg je van mij fijne beukenolie. Even een schone maatkan pakken." En ze strompelt naar een ruwe houten kast.

Nadat de kruik is gevuld gaan Benno en de vrouw naar buiten. De kleine kruik met spijsolie heeft hij aan een touw over zijn schouder gehangen. De grote kruik draagt hij in de hand.

DE OUDE PAD EN DE BIJEN, EEN GRIEZELVERHAAL

Benno gaat langs de molenbeek terug naar de Begijnenmolen. Aan het eind van de moestuin loopt hij over een lange slootplank naar het eiland achter de Sonsbekerwatermolen. De plan zwiept vervaarlijk door onder het zware gewicht, doch hij haalt met droge voeten en volle kruiken de overkant. Over het smalle voetpad dicht langs de murmelende beek loopt hij naar de Sonsbekerwatermolen. Het is de schorsmolen van molenaar Nicolaas Ros. Bij de loopbrug over de gemetselde molengoot blijft hij even staan en kijkt naar de waterval die daverend neerstort in de onderbeek.

Hij zet de kruiken op de rand van de keermuur en loopt naar de bijenkorven die een eindje verderop tussen de groen begroeide omheining in het weiland staan. Het verweerde tenen vlechtwerk staat er miserabel bij en is overwoekerd met forse braamstruiken. Met beide handen duwt Benno het scheve lattenpoortje open. Binnen blijft hij even roerloos staan en kijkt vol bewondering naar de vele soorten bijenkorven. Het formidabele gegons van de grote massa kleine diertjes beangstigen hem. Op schappen van ruwe planken staan de van roggestro gevlochten bijenkorven netjes naast elkaar. Voorzichtig loopt hij verder. Dan blijft hij stokstijf staan.

Boven de ronding van een korf zit een oude pad, vlak voor de kleine opening waaruit de bijen af en aan vliegen.

Geboeid kijkt Benno naar de pad, die met een duivelse, bliksemsnelle hap van zijn geplooid kaken, elke bij vangt die wil uitvliegen. Hij verblindt ze een voor een alsof hij de hele korf achter elkaar wil leegeten. Stilletjes, om de pad niet te storen gaat Benno achteruitlopend stapje voor stapje terug naar het lattenpoortje.

Dan loopt hij langzaam met de twee kruiken langs de hellende tabaksland aan de oever van de St. Jansbeek naar de zandweg die langs 'den viver' loopt. Aan de bovenzijde stroomt het heldere water van het Hartgersbeekse in de moerassige vijver. Hij gaat over het gammele bruggetje naar de andere kant van de beek langs de vijver die als wijer dient voor de Begijnenwatermolen en loopt de keuken binnen om de kruiken bij tante Deliana af te leveren.

GEEN POLITIEK OP HET MOLENERF!

Opzij van het molenhuis tegen de vensterbank van het molenhuis zitten Evert en een slordig geklede man. Op een omgekeerde emmer zit nog zo'n vreemde figuur, die, om zijn woorden kracht bij te zetten, met zijn armen heen en weer zwaait. Benno kent de mannen niet. Als hij dichterbij komt hoort hij de man op de emmer zeggen: "In de stad heerst momenteel een geladen atmosfeer, Evert. Je kunt duidelijk merken dat het getij ten gunste van het stadhouderlijke gezag is gekeerd."

Als Benno de kruiken in de keuken neergezet heeft, en op een stoel bij de keukentafel is gaan zitten om te wachten op zijn tante, kan hij het gesprek door het opgeschoven keukenraam volgen.

"Doordat de magistraat weigerde tegen de patriotten op te treden, heeft hij een uitbarsting van het garnizoen uitgelokt. Had hij maar een krachtiger beleid gevoerd, dan was het zover niet gekomen" vervolgt de man met schorre stem. Evert mompelt onverstaaenbaar wat terug. De man naast hem hervat het gesprek. "De schepenen hebben de hoplieden Beumer en Kersteren opdracht gegeven de wapens van de burgerij op te halen, doch deze hebben geweigerd. Uiteindelijk heeft men toch nog enkele stads- en wachtboden met stadskarren rondgestuurd."

"Die ontwapening heeft bij de bevolking kwaad bloed gezet" zegt Evert terughoudend.

Dan is het een moment stil...

De schorre stem begint langzaam, naar woorden zoekend te praten. "Het is niet te hopen dat de overgebleven vrijkorpers elders in het land orde op zaken gaan stellen, hier in Arnhem hebben we de kezen definitief de mond gesnoerd" Tante komt de keuken binnen en ziet Benno aandachtig luisteren. Resoluut loopt ze naar het raam en schuift het dicht. "Oranjegepeupel op het molenerf" moppert ze, "niet te geloven! Wat doen die hier?"

Benno voelt zich betrap en krijgt een rood hoofd.

SNUIFTABAK

In de namiddag als het water in de wijer zo laag staat dat er niet meer voldoende voor handen is om graan te malen, gaat Benno met de kleine kollergang tabakscarotten (gedroogde, stijf ineengerolde tabaksbladeren) tot snuifpoeder fijnwrijven. Het kleine beetje water dat over de molengoot stroomt, geeft het molenrad nog net voldoende kracht om het kleine maalwerk rond te draaien.

In de Sint Agnieten-Begijnenwatermolen wordt al enige jaren het ruwe maalwerk voor Sjaans tabakssnuifbedrijfje

verricht. De voor- en nabewerking voert ze zelf uit in haar fabriekje, dat midden in de stad staat, vlakbij de Grote Kerk.

Voor deze specifieke maalwerkzaamheden staan op de steenzolder in de hoek bij het raam twee hele kleine kantstenen die langzaam ronddraaien over een horizontale leggersteen. Het lijkt wel een verkleind model van de kollergang in de Gelderse-watermolen van oliemulder Hendrik Pauwels.

De twee kleine kantstenen zijn gehakt van het fijne zoetwaterkwarts uit de landstreek Champagne. Mulder Hendrik noemt de kleine steentjes 'Fransen' Hij is maar al te trots op dit miniatuur koldergangetje. Ook hier in het kleine model draaien de kantstenen in een houten raam dat aan de steenspil is bevestigd. Aan de onderzijde steunt de steenspil in een taatspot, in het midden van de leggersteen. De grenenhouten kuip om de leggersteen voorkomt het wegwaaien van het snuifpoeder.

'Het is een lust voor het oog om het fraai bewerkte eikenhouten maalwerktuigje te zien draaien', roemt mulder Hendrik zijn kleine kollergang.

Naast de miniatuur kollergang staat een kleine kapperij waaraan een zeverij is bevestigd. De relatief lange houten stampers van de kapperij hebben scherpe hakmessen en hangen gedrieën naast elkaar tussen de reestijlen boven het zware houten blok waarop de kuip is geplaatst.

Aan de buitenste reestijl hangt het rondzeeffe dat door een kollerstok aan een excentrische ijzeren spil wordt geschud. Deze drie uitzonderlijke miniatuur molenwerk-
tuigen worden slechts enkele uren per maand gebruikt. Meestal staan ze afgedekt onder linnen doeken.

Snuiftabak, die door de kenner ook wel neuskruid wordt genoemd is voor velen een koud tabakgenotmiddel.

Je neemt een heel klein beetje snuif tussen duim en wijsvinger, brengt het heel voorzichtig onder de neus... heel even diep opsnuiven en dan... niezen maar. Veel oude vrouwtjes maar ook burgers en kloosterlingen zijn echte 'snuifneuzen' Ze zijn totaal aan de fijngemalen tabak verslaafd.

Gistermiddag heeft Benno samen met de maalknecht tabakscarotten, uit elkaar gehaald. In de langzaam ronddraaiende kuip van de kapperij zijn de door en door droge tabaksbladeren fijngehakt. Een onprettig en stoffig karwei. Wil je gezond blijven, dan moet je dit werk niet vaak doen. Vierentwintig manden vol is voorlopig wel weer genoeg, vindt hij.

Als alles in de kollergang onder de kleine kantstenen is verpulverd wordt ze op fijnheid gezeefd. Van de hele partij zijn zes kleine linnen zakjes ruwe snuif overgebleven.

Met een kleine heidebezem worden de kollergang, de kapperij en de zeverij zorgvuldig schoongemaakt. Hierna zijn de werktuigen door oom Hendrik en Benno met linnen doeken zorgvuldig afgedekt, totdat Sjaan weer een partij oude tabakscarotten heeft te malen. Tegen het aanbreken van de avond worden de lege manden en de linnenzakjes met gemalen snuiftabak in een kruiwagen gelegd. Zo Benno die manden staan goed in elkaar geschoven. Nog even een touwtje er om en we zijn klaar voor het 'grote transport naar de stad' Na het avondmaal brengen Evert en Benno de snuiftabak naar Sjaan.

Oproep vrijwilligers

Herstel Park Sonsbeek 1996 - 1999

Niet alleen George Borgman en zijn mensen houden zich in toenemende mate bezig met het opknappen van de monumentale parken. Ook de Arnhemse bevolking kan blijk geven van zijn betrokkenheid. MOW heeft een lijst met kleine onderhoudsprojecten samengesteld. Bewust is gekozen voor zaken waarbij geen intensieve begeleiding of kennis nodig is. Ook scholen, andere verenigingen of bedrijven kunnen met hun leerlingen, leden of medewerkers projecten 'adopter' om de beschouwing van de bleekweide te herstellen, bloembollen te poten, of mee te werken aan een grote zwerfvuilcampagne. Mensen die belangstelling hebben om aan een van de projecten hand- en spandiensten te verlenen, kunnen zich opgeven op 026 4821369. Daar maakt men een inventarisatie.

♦♦LL

An American in Arnhem

Nu het volop zomer is, is ook de stroom buitenlandse toeristen op gang gekomen. Sommigen kwamen al in het voorjaar. Welke buitenlander je ook spreekt, tegenkomt of ontmoet. Ze zijn allemaal verbaasd en aangenaam verrast dat er midden in een grote stad zo'n "manicured, clean and peaceful" park ligt.

Naam: Briana Haas

Leeftijd: 25

Uit: Freetown, Ohio, nu woonachtig in New York.

Beroep: promotional assistant

Doel: vakantie in Nederland, eerste keer

Ken je andere parken in Nederland?

"Ja, het Vondelpark."

Wat vind je daarvan?

"Het is anders. Daar vind ik de delen met bloemenperken mooi, en overal die pratende en drinkende mensen; de joggers, de roller skaters en de mountain bikes. Maar er is meer afval. Sonsbeek is veel rustiger, ontspannender en schoner."

Wat is het verschil tussen Central Park in New York en Sonsbeek?

"In Central Park zie je veel daklozen, veel afval en het is er niet bepaald veilig. In Manhattan ervaar je de drukte van een miljoenenmetropool. Central Park wordt bovendien door een drukke verkeersader doorkruist. Sonsbeek oogt schoon en opgeruimd, ontspannen en veilig. Je voelt je op het platteland, terwijl je midden in een stad bent. Sonsbeek is een oase van rust."

Wat vind je het leukst aan Sonsbeek en waarom?

"Dat je in een stadspark gewoon herten in een natuurlijke omgeving hebt en het terras aan de vijver."

♦♦ Leslie Leijenhorst

t/m 28 september
Grafiek van Marc Chagall

Informatie: Sonsbeek Art & Design,
Tellegenlaan 3 (Witte Villa), 6814 BT Arnhem
tel. 026 3512255/fax 026 3512362
Openingstijden: woensdag t/m maandag
11.00 17.00 uur

Vrienden van Sonsbeek

24 augustus v.a. 11 uur Hondse dag in Gulden Bodem

31 augustus. 11.15 uur. Rolstoelwandeling i.s.m. Stichting De Zonnebloem. Begin: hoofdingang Apeldoornseweg. Routebeschrijving is ook verkrijgbaar voor niet-genodigden.

1 oktober 20.15 uur. Bezoekerscentrum De Watermolen. *Extra Ledenvergadering* met o.a. presentatie plannen van Copijn Tuinarchitecten Utrecht met Water-As.

Ronde Weide

Elke zondagmiddag t/m 8 september, om 14.00 uur
concert op de Ronde Weide.

Wandelen met de Boswachter

Theo Beemsterboer hervat in het najaar zijn wandelingen. Naast de maandelijkse wandelingen is het ook mogelijk een speciale wandeling te organiseren. Ter gelegenheid van een jubileum, een verjaardag, een afscheid van een collega. Een wandeling op maat door een of meerdere monumentale parken. Een boswachter die speciaal uw gezelschap rondleidt en u vertelt over wat u maar wilt. Een cultuurhistorische tocht, op 'vleermuizensafari' bij avond of liever een wandeling met aandacht voor alles wat bloeit en groeit.

Informatie en reserveringen: MOW, Bossen & Parken,
tel.: 026 4821369.

IVN

Het IVN organiseert diverse wandelingen. Geen van alle gaan door Sonsbeek, Zijpendaal of Gulden Bodem. Er zijn stadswandelingen, avondwandelingen door Burgers Zoo, wandelingen door Angerenstein, Warnsbom, Schaarsbergen, 't Zand, Planken Wambuis, Loenermark en Terletse heide. Deelname is gratis. Wandelingen duren ongeveer anderhalf uur. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met het secretariaat van het IVN-Arnhem, Postbus 1023, 6801 BA Arnhem, tel.: 026 4437520